

- ג. יש סוברים שיכול הבעל להשביעה בנקיטת חפץ שלא זינתה, קודם שמגבה כתובתה (מ"מ שם). ויש חולקים (כס"מ).
- ד. יש אומרים שאפילו מאמינו אינו חייב להוציאה אלא כשהאשה שותקת (ע' בית יוסף אה"ע טו, ו-ז). ויש אומרים אפילו היא מכחשתו (עפ"י רבנו תם גטין נד; אור זרוע ח"א תרטז; ב"ח ופרישה קעה, ח. וכן משמע פשט דברי הרמב"ם — אישות כד, יז).
- ה. יש אומרים שלאחר תקנת רבנו גרשום מאור הגולה, האומר אשתי זינתה אין יכול לאסרה עליו, כי שמא עיניו נתן באחרת. ועל כן יש לנדות את האוסר אשתו עליו ומגרשה בעל כרחו, שהרי סוף סוף מבטל תקנת הגאון. (מובא בהגהות אשר"י).

[אם אינו שותק — אין העד נאמן לאסרה עליו אפילו לאביי, מלבד לאחר קינוי וסתירה, נאמן העד לאסרה על בעלה, ואפילו הבעל מכחיש. (עפ"י סוטה ג; תוס' כאן ושם). שאר פרטים בדיון עד אחד לאחר קינוי וסתירה — נתבאר בסוטה ב].

דף טו

- קלט. א. ינאי המלך ממלכי בית חשמונאי — האם היה כשר לכהונה?
 ב. שני עדים שהעידו על אשה שנשבתה ונישאת לכהן, ושנים אחרים מכחישים ואומרים שלא נשבתה — מה דין הבן?
 ג. עד אחד שהעיד על אשה שנשבתה ונישאת לכהן, מה דין הבן? וכן עד המעיד על פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה — מה דינו?
 ד. כהן שהיה עומד ומקריב במקדש, ונודע שהוא בן גרושה או שהוא בעל מום או שהוא טמא — האם עבודתו פסולה?
 ה. מגורת מים שהיתה בחזקת שלמה וטבלו בה טמאים ונמדדה ונמצאת חסרה, מה דין הטהרות שנעשו על גבה?
 א. ינאי המלך, אף על פי שהיה ממשפחת כהנים, היו חכמי ישראל מוחים בהנהגתו בכהונה, כי היו אומרים עליו אמו נשבת במודיעין והרי השבויה פסולה לכהונה וכשנשאה אביו נמצא הבן חלל. ויבוקש הדבר ולא נמצא (שעד אחד העיד שנשבת ושני עדים הכחישוהו (לאביי). או ששני עדים פסלוהו ואחר כך הוזמו או העידו עדים ששפחה הכניסו תחתיה לשבאים, ואותה הצילוה עד שלא נתיחדה בלא עדים. כן פרשו לרבא). ובשל כך הרג לחכמי ישראל.

[לדברי אביי (בברכות כט. ע"ש ברש"י) הוא ינאי הוא יוחנן, ששימש בכהונה גדולה שמונים שנה (בריטב"א כאן איתא: ארבעים) עד שנעשה לבסוף צדוקי. ומבואר בגמרא (שם) שהיה רשע מעיקרו ונעשה צדיק וחזר לרשעתו].

- ב. לפרש"י ותוס' מבואר בסוגיא ששני עדים שאמרו נשבתה ושנים מכחישים אותם — הולך אינו כשר לכהונה.
 רש"י מפרש שהאם בעצמה, אילו היינו דנים עליה, היתה כשרה לכהונה. אבל כשהנידון

הוא על הולד, הואיל והשאלה היא שמא הוא פסול מתחילתו [וכבר יצא על אמו קול זה קודם לידתו. עפ"י ראב"ד], הלכך אין לו חזקת כשרות.

ור"י מבעלי התוס' נקט שחזקת האם מועילה לבן [לרבי יוחנן – בכתובות יג. וכוותיה קיימא לן], אבל לענין יוחסין דאורייתא החמירו חכמים שלא לילך אחר חזקה בתרי ותרי, אף לא כלפי האם. [ומשמע בתוס' שהוא הדין לענין תרומה דאורייתא, ורק בתרומה דרבנן הקילו. ויש אומרים שאפילו בתרומה דאורייתא הואיל ונוהג בה התר עד עתה, מעמידים על חזקת כשרות. לא החמירו אלא לענין התר נישואין מכאן ולהבא, ואפשר גם לענין עבודה על המזבח. ערמב"ן וריטב"א].

ויש סוברים שתרי ותרי ספקא דאורייתא ואין מעמידים על החזקה מדין תורה (שיטה זו מובאת ברמב"ן ובריטב"א ועוד. והיא דעת הר"ד. ואולם רוב הפוסקים נוקטים תרי ותרי ספקא דרבנן). והרמב"ן נקט שבנידון דידן, הואיל ושבויה אינה אסורה לכהן אלא מדרבנן, יש להכשיר ב'תרי ותרי'. וקושית הגמרא היתה שלא היה לו לכעוס על החכמים ולהורגם על כך מאחר שיש עדים שמעידים כדבריהם, ואעפ"י שלמעשה הוא כשר.

ג. משמע בגמרא שלאביי עד אחד המעיד על אדם שאמו נפסלה לכהונה והרי הוא חלל, או שמעיד שהוא בן גרושה ובן חלוצה — נאמן (אם הלה שותק). ולרבא אינו נאמן.

א. משמע מהתוס' שאף לאביי אינו נאמן אלא באופן שמעיד שיש לו לידע, ולכך כששותק הריהו כמודה בדבר, אבל בלאו הכי אינו נאמן לאסור. ואין כן דעת הרמב"ן והריטב"א והרי"ד, וכנ"ל.

ב. אם בעל הדבר הודה לדברי העד, ובפרט אם העד רצה לברר ולאמת הדבר — יש לחוש ולהרחיקו מכל מעלות הכהונה. אך נראה פשוט שאם היה מוחזק עד כה ככהן כשר — אין להאמינו להקל, כי שמא הכהן הזה נתן עיניו בגרושה וחללה לשאתו, הלכך נותנים עליו חומרי כהנים וחומרי ישראלים (עפ"י חות יאיר קיג).

ד. היה עומד ומקריב על גבי המזבח ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה — עבודתו כשרה (והיתה לו ולזרעו אחריו — בין זרע כשר ובין זרע פסול (שמואל); ברך ה' חילו ופעל ידיו תרצה – אפילו חולין שבו תרצה (אבנה דשמואל); ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם. רבי ינאי). [במסכת תרומות (ה) נחלקו בדבר רבי אליעזר ורבי יהושע. וכאן נקטו בסתם כרבי יהושע שהלכה כמותו].

א. הרמב"ן סבר לפרש שמדובר שנודע שהיה ספק בן גרושה ולא ודאי. אלא שבירושלמי (תרומות ה,א) מפורש שאפילו בודאי יש להכשירו. [וכן משמעות לשון המשנה ופשטות הסוגיא. ריטב"א].

ב. הרמב"ם (ביאת מקדש ו,י) נקט שגם לאחר שנמצא חלל, אם עבר ועבד — לא חילל עבודה. נודע שהוא בעל מום — עבודתו פסולה. (לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום (= וי"ו קטועה) — כשהוא שלם ולא כשהוא חסר. שמואל).

נודע שהיה טמא בשעה שעבד, כגון שהוברר עתה שהמקוה שטבל בה היתה חסרה באותה שעה — לפירוש התוס', רבי טרפון מכשיר ורבי עקיבא פוסל, שמדמה זאת לבעל מום שפסולו בעד אחד וגם חסרונו גלוי לפנינו, משא"כ בן גרושה ובן חלוצה. (והרמב"ן נטה

מפירוש התוס'. ולפירושו אין להכשיר בנמצא טמא לדברי הכל. ואף לפירוש התוס' רבי טרפון חזר והודה לדברי רבי עקיבא.

ה. רבי שמעון מסר על מגורת מים שהיתה ביבנה בחזקת שלימה ומדדוה ונמצאת חסרה; רבי טרפון היה מטהר כל טהרות שנעשו על גבה, משום חזקת המקוה דמעיקרא (ומ"מ הטמאים שטבלו בה, צריכים עתה טבילה נוספת. רמב"ן), ורבי עקיבא מטמא משום חזקת טמא שטבל בה. וחזר רבי טרפון והודה לרבי עקיבא.

א. רבי טרפון סבר בתחילה כשמאי (ריש גדה) שאמר כל הנשים דיין שעתן ואינן מטמאות למפרע. אבל אין כן דעת הלל וכמה סתמי משניות, שהואיל והרי חסר לפניך וגם יש חזקת טמא — נמצא 'רתתי לריעותא' ואין מעמידים המקוה על חזקתו. ולפיכך לא מצינו שנחלק רבי טרפון באותן משניות — משום שלבסוף חזר והודה לדברי רבי עקיבא (רמב"ן עפ"י גדה ב).

ב. לדעת חכמים (מקואות ב,ב) אין חילוק בין רשות היחיד לרשות הרבים. ואילו רבי שמעון (בתוספתא מקואות א, מובא בריש גדה) אמר: ברשות היחיד תולין וברשות הרבים — טהור. והלכה כחכמים (רמב"ם מקואות י, 1).

ג. בטומאה שעיקרה מדרבנן, כגון אדם שאכל אוכלים טמאים שטימאוהו חכמים טומאה קלה — רבי מאיר מטהר בספק ורבי יוסי מטמא (עפ"י מקואות ב,ב). והלכה כרבי מאיר (רמב"ם מקואות י, 1). ואולם באב הטומאה מדברי סופרים — ספיקו טמא (ראב"ד שם).

דפים סו — סז

קמ. מהם הכללים שלפיהם נקבע מעמדו של הולד, אם הולך אחר האב או אחר האם, ואם הוא כשר או פסול לקהל ולכהונה? אלו הם היוצאים מן הכללים הללו?

כל מקום שיש קידושין ואין עבירה — הולד הולך אחר הזכר (למשפחתם לבית אבתם), ואיזו זו כהנת לוי וישראלית שנישאו לכהן לוי וישראל.

ולכך שנינו 'ואיזו זו' — למעט מקרים אחרים היוצאים מן הכלל הזה:

גר שנשא ממזרת — הולד ממזר, הגם שלרבי יוסי [שהלכה כמותו דלא כרבי יהודה] אין עבירה בדבר, שקהל גרים אינו נקרא 'קהל', אעפ"כ הולד הולך אחר הפגום.

חלל שנשא בת ישראל — לרבי דוסתאי בן ר' יהודה הולד אינו חלל. הרי אעפ"י שאין עבירה, הולד הולך אחר הכשר ולא אחר הזכר.

מצרי שני (=דור שני לגר מצרי) שנשא מצרית ראשונה (=מצרית שנתגיירה בעצמה), לרב דימי [דלא כרבה בר בר חנה] הולד שני — הרי הולד הולך אחר הפגום אעפ"י שאין עבירה.

וכן עמוני שנשא מצרית שהולידו לאחר גירותם, אמר רבין אמר רבי יוחנן: הולד הולך אחר הפגום שבשניהם; אם הוא זכר — דינו כעמוני ואסור לעולם. ואם נקבה — דינה כמצרית שאסורה עד דור שלישי.

כל מקום שיש קדושין ויש עבירה — הולד הולך אחר הפגום, כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה

לכהן הדיוט — הבן חלל. ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתין — הבן ממזר או נתין. (לא יבא לו — הלך אחר פסולו. סו.).

- א. הוא הדין לשאר פסולי חיתון, כגון ישראל שנשא מצרית ראשונה — הולד מצרי שני, שהולך אחר הפגום (עפ"י רמב"ן ועוד). והריטב"א צידד שלרבה בר בר חנה, ישראל שנשא מצרית הבן כשר, שלא נאמר 'הלך אחר פסולן' אלא בשתי אומות נכריות.
- ב. מחזיר גרושתו משנישאת — אעפ"י שיש קדושין ויש עבירה, הולד כשר לגמרי, (כפי שדרשו להלן. ערמב"ן מדוע לא אמרו בגמרא למעט זאת מ'איזו זו' דסיפא).
- ג. מתניתין דלא כרבי עקיבא שאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין. ולשיטתו הבן ממזר.

כל מי שאין לה עליו קידושין אבל יש לה על אחרים קדושין — הולד ממזר. זה הבא על אחת מכל העריות שבתורה.

לרבי יהושע (יבמות מט) אין ממזר אלא מחייבי מיתות בית דין, אבל לא בחייבי כריתות גרידא, אעפ"י שאין קדושין תופסין בהם (עפ"י תוס' ועוד).

וכל מי שאין לה לא עליו ולא על אחרים קדושין — הולד כמותה. זה ולד שפחה ונכרית. עוד מצינו מי שאין לה קידושין, והולד אינו ממזר [שלא כעריות שאין בהן תפיסת קדושין לו ויש להן על אחרים] — יבמה לשוק, לדברי רב (ביבמות יג: ועוד. ערמב"ן סו.).

דף סז

קמא. הולד מאב ואם הבאים משתי אומות, אחר מי הוא הולך? מה הדין בגיותם ומה הדין בנוולד לאחר שנתגיירו?

רבין מסר בשם רבי יוחנן: באומות הלך אחר הזכר. כמו ששנינו, אחד מן האומות שהוליד בן מכנענית — דין הולד כבן שאר אומות ורשאים לקנותו כעבד. ולהפך, אחד משבע אומות שבא על בת אומה אחרת — הולד נידון כבן שבע אומות ואין רשאים לקנותו כעבד אלא הרי הוא בכלל 'לא תחיה'. (וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו וממשפחתם אשר עמכם אשר הולידו בארצכם — מן הנולדים בארצכם — שהולידו בני שאר אומות מבנות ארצכם) ולא מן הגרים בארצכם — שהולידו בני ארצכם מבנות שאר אומות ובאו הבנים לגור כאן אצל אבותם].

נתגיירו — הלך אחר הפגום שבשניהם, כגון עמוני שנשא מצרית — דין הולד לחומרא, שאם הוא זכר — אסור לעולם כדין עמוני. ואם נקבה — אסורה כדין מצרית, שני דורות. [ואינה כעמונית המתרת לבוא בקהל].

דפים סז — סח

קמב. מנין שאין קדושין תופסים בעריות?

דרשו בסוגיא שאין תופסים קידושין בחייבי כריתות, לפי שנאמר בפרשת גירושין ויצאה מביתו והלכה